

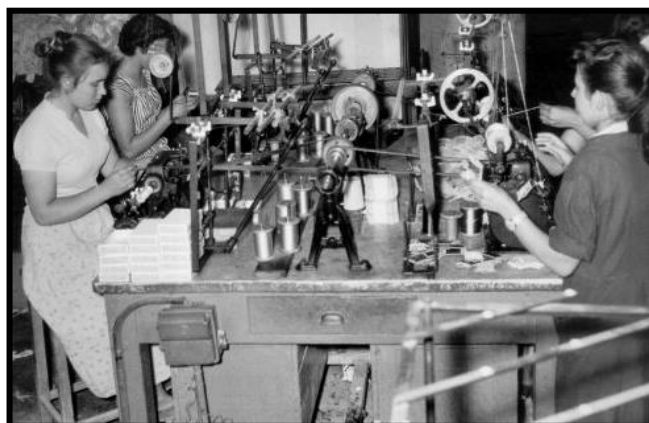
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ – ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2009-2010
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΜΑΘΗΜΑ: Θέματα Αστικού Σχεδιασμού

Διδακτική Ομάδα: Ν. Βαΐου, Μ. Μαυρίδου, Μ. Μαντουβάλου

Θέμα εργασίας:

**«Αστικός χώρος και μικρές μεταποιητικές μονάδες.
Η περίπτωση των "ραφτάδικων" του Νέου Κόσμου»**

Σούμπασης Κυριάκος
Πολιτικός Μηχανικός ΕΜΠ
k.soubasis@gmail.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εισαγωγή

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Μεταποιητική δραστηριότητα και αστικός χώρος

1.2 Μορφές εργασίας και οργάνωση του χώρου

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 Ταυτότητα περιοχής μελέτης

2.2 Χρήσεις γης περιοχής μελέτης

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Επιχειρήσεις ραπτικής και επιδιόρθωσης ρούχων

3.2 Συνεντεύξεις με τις εργαζόμενες

3.3 Φωτογραφική απεικόνιση επιχειρήσεων ραπτικής

3.4 Ελεύθερη συζήτηση με τις εργαζόμενες

Αντί επιλόγου

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Η φωτογραφία του εξωφύλλου είναι από το:
<http://www.costumeandtime.gr/>

Εισαγωγή

Αντικείμενο της εργασίας είναι η διερεύνηση των σχέσεων που παρουσιάζονται μεταξύ του αστικού χώρου και των χώρων παραγωγής και

εργασίας που χαρακτηρίζονται ως μικρές μεταποιητικές μονάδες. Ως αντικείμενο μελέτης επιλέχθηκε η κατηγορία των μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα επιδιόρθωσης και ραφής ενδυμάτων και ως περιοχή μελέτης επιλέχθηκε η ευρύτερη περιοχή του Νέου Κόσμου.

Στόχος της εργασίας είναι η ανίχνευση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζουν οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον και πως αυτά τα χαρακτηριστικά των μικρών αυτών παραγωγικών μονάδων εμφανίζονται στη συγκεκριμένη περιοχή μελέτης.

Ερευνητικά ερωτήματα και προβληματισμοί τους οποίους στοχεύει να διερευνήσει η εργασία είναι οι τρόποι και μέθοδοι χωροθέτησης των εν λόγω επιχειρήσεων, οι μορφές εργασιακών και παραγωγικών σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα και γύρω από αυτές και οι ροές των μετακινήσεων που δημιουργούνται εξ αιτίας αυτών. Επίσης ερευνητικό ενδιαφέρον αποτελεί η σχέση που παρουσιάζει ο ευρύτερος αστικός σχεδιασμός με τη συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων, αλλά και οι καθημερινότητες που αναπτύσσονται μέσα και γύρω από τις εν λόγω επιχειρήσεις.

Στο πρώτο μέρος της ερευνητικής εργασίας γίνεται η προσπάθεια για μια θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος της εγκατάστασης των μικρών μεταποιητικών μονάδων στα κέντρα των σύγχρονων πόλων έτσι ώστε να γίνει κατανοητό ποιες είναι οι συνθήκες που ευνοούν ή αντίθετα αποθαρρύνουν την εγκατάσταση αυτών των παραγωγικών μονάδων. Επίσης δίνεται το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο κινήθηκε η ερευνητική εργασία όσον αφορά τις διαφορετικές μορφές εργασίας και την οργάνωση του αστικού χώρου.

Στη συνέχεια γίνεται μια παρουσίαση της περιοχής μελέτης με την χωροταξική της ένταξη στον ευρύτερο αστικό χώρο της Αθήνας, αλλά και τη σύνδεση της με το κέντρο και τις γύρω περιοχές. Γίνεται μια επισκοπική αναφορά στις ευρύτερες χρήσεις γης της περιοχής και μια αναλυτική παρουσίαση των μεταποιητικών μονάδων και ιδιαίτερα των μονάδων που σχετίζονται με τον τομέα της ραπτικής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων.

Έπειτα αποτυπώνεται λεπτομερώς η ερευνητική διαδικασία πεδίου που ακολουθήθηκε, καταγράφονται τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας πεδίου και τελικά διατυπώνονται τα συμπεράσματα τη ερευνητικής εργασίας σε σχέση με τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα και τη μεθοδολογική προσέγγιση.

Ευχαριστίες

Ο γράφων θα ήθελε να ευχαριστήσει ιδιαίτερα τις εργαζόμενες στα εργαστήρια ραπτικής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων που παραχώρησαν συνεντεύξεις κατά τη διαδικασία υλοποίησης αυτής της ερευνητικής εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες προς την κα Βαϊόν, για τις συμβουλές και τη βοήθεια κατά τη διάρκεια της εργασίας αλλά και του μεταπτυχιακού μαθήματος Θέματα Αστικού Σχεδιασμού.

1.1 Μεταποιητική δραστηριότητα και αστικός χώρος

Η επιβίωση και άνθηση μιας μικρής μεταποιητικής επιχείρησης στα κέντρα των μεγαλουπόλεων οφείλεται συχνά σε λόγους που λειτουργούν

ενθαρρυντικά για την ανάπτυξη της μικρής μεταποιητικής δραστηριότητας. Οι κυριότεροι από αυτούς τους λόγους είναι οι εξής¹:

A) Οι μικρές μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι λιγότερο δεκτικές σε ταχείς τεχνολογικές εξελίξεις: έχουν μεγαλύτερη αντοχή, λόγω της χαμηλής επένδυσης και του συνήθως οικογενειακού τους χαρακτήρα.

B) Το ενδιαφέρον της διοίκησης σε πολλές χώρες έχει στραφεί προς τις μικρές μεταποιητικές επιχειρήσεις επειδή: α) συχνά είναι ικανές να αναπτύσσουν καινοτομίες και να αξιοποιούν πρωτότυπες ιδέες, β) στις συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών κάνουν καλή χρήση των διαθέσιμων πόρων και γ) εξασφαλίζουν δουλειά σε άτομα που δυσκολεύονται να μπουν στην «επίσημη» αγορά εργασίας.

Γ) Στις κεντρικές περιοχές των πόλεων το διαμορφωμένο δίκτυο των σχέσεων παραγωγών – εμπόρων – καταναλωτών, οι συγκοινωνίες, το υψηλότερο επίπεδο υπηρεσιών και γενικά οι θετικές εξωτερικές οικονομίες, δημιουργούν ευνοϊκό κλίμα για τη μεταποιητική δραστηριότητα. Η εμφάνιση μιας νέας παραγωγικής δραστηριότητας σε κεντρική περιοχή, που αξιοποιεί κάποιον αναξιοποίητο πόρο χάρη σε μια «ένεση» επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο, έχει ένα πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα μέσα από τις εισροές που ζητάει και τις εκροές με τις οποίες τροφοδοτεί νέες, δημιουργούμενες επιχειρήσεις. Πρόκειται για το φαινόμενο των «θετικών εξωτερικοτήτων», που προσφέρουν ορισμένες χρήσεις σε άλλες μονάδες όταν αλληλοσυμπληρώνονται, ή όλες προσδιορίζουν το χαρακτήρα μιας περιοχής, η οποία στους πελάτες είναι γνωστή ως χώρος όπου μπορεί να βρει συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες

Δ) Οι μικροί εργοστασιακοί χώροι στις κεντρικές περιοχές των πόλεων παρουσιάζουν το πλεονέκτημα της ευελιξίας χρήσης και μετατροπής τους που τους επιτρέπει να λειτουργούν σαν φυτώρια επιχειρηματικότητας.

Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρητική προσέγγιση η εγκατάσταση των μεταποιητικών μονάδων στα κέντρα των σύγχρονων πόλεων ευνοείται από μια σειρά από λόγους που αφορούν το σύνολο των κατηγοριών των επιχειρήσεων αυτών. Σε μια πιο ενδελεχή αναζήτηση του ζητήματος, θα πρέπει να εντοπιστούν οι ιδιαιτερότητες που αφορούν κάθε κατηγορία ξεχωριστά, αλλά να γίνει αναφορά και στις τοπικές ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περιοχής – γειτονιάς στην οποία εγκαθίστανται οι επιχειρήσεις αυτές.

Επομένως δεν είναι ακριβώς οι ίδιοι λόγοι που ευνοούν ή αποθαρρύνουν την εγκατάσταση δύο διαφορετικών μονάδων (π.χ. κατηγορία εκτυπώσεων και κατηγορία επιδιόρθωσης ρούχων) σε δύο διαφορετικές περιοχές (π.χ. Εξάρχεια και Νέος Κόσμος).

1.2 Μορφές εργασίας και οργάνωση του χώρου

Όσον αφορά το ζήτημα της θεωρητικής προσέγγισης της οργάνωσης του χώρου, υπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις και θεωρητικές σχολές. Μια από αυτές τις θεωρίες αντιλαμβάνεται την έννοια του χώρου υπό τη διαλεκτική σχέση που αυτός έχει με την εργασία. Η προσέγγιση του χώρου από την πλευρά της εργασίας ανοίγει ζητήματα θεωρίας και μεθόδου που

¹ Π. Σαπουντζάκη, «Μεταποιητική δραστηριότητα και αστικός χώρος. Μια εμπειρική έρευνα στο κέντρο της Αθήνας», άρθρο στο περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα», τεύχος 45, Ιούνιος 1991.

διαφοροποιούνται από τις συνηθισμένες αντιλήψεις και εργαλεία για τη μελέτη των πόλεων.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτή τη θεωρητική προσέγγιση² η σημαντικότερη σχέση με το χώρο διαμορφώνεται και αναπαράγεται στα πλαίσια της καθημερινής ζωής στις πόλεις μέσα από μη τυπικές, μη μισθωτές σχέσεις και δραστηριότητες εντάσεως εργασίας. Οι σχέσεις αυτές είναι ενσωματωμένες στα κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα του τόπου. Ο χώρος εκτός από προνομιακό πεδίο απόκρυψης άτυπων δραστηριοτήτων, αποτελεί δομικό στοιχείο αναπαραγωγής τους. Παρεμβάσεις στον αστικό χώρο επηρεάζουν άμεσα την οργάνωση και επιβίωση αυτών των άτυπων δραστηριοτήτων.

Αυτές οι άτυπες δραστηριότητες οι οποίες παλαιότερα για το επίσημο κράτος αντιμετωπιζόνταν ως κομμάτι της παραοικονομίας και θεωρούνταν βασικές συνιστώσες της έλλειψης κρατικών εσόδων (φοροδιαφυγή, εισφοροδιαφυγή) πλέον αντιμετωπίζονται σαν βασικοί πυλώνες του αναδιάρθρωμένου οικονομικού μοντέλου παραγωγής και εργασίας. Αυτοί που είχαν χαρακτηριστεί ιστορικά υπολείμματα, τώρα θεωρούνται δυναμικές επιλογές της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

Το δεδομένο όμως είναι ότι ιστορικά οι άτυπες μορφές εργασίας βοήθησαν στην εργασιακή αλλά και κοινωνική ενσωμάτωση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων που δυσκολεύονταν να ενταχθούν στο σύστημα παραγωγής και εργασίας (μετανάστες, γυναίκες). Άλλωστε η φοροδιαφυγή της «τυπικής» εργασίας δεν είναι μικρότερη από αυτή της άτυπης. Το μοντέλο εργασίας μάλλον χρησιμοποίησε κατά πως βόλευε αυτές άτυπες μορφές εργασίας. Η θεωρούμενη απόκλιση και υπανάπτυξη, είναι απλά μια διαφορετική εκδοχή της άνισης καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Τελικά η οργάνωση του χώρου δεν είναι ένας παθητικός φορέας κοινωνικών και άλλων αλλαγών, αλλά συμμετέχει ενεργά σε αυτές όχι μόνο μέσα από την παρασκευή ή την κατασκευή χώρου αλλά και μέσα από καθημερινή ζωή η οποία αναπτύσσεται γύρω από την εργασία σε όλες τις μορφές της.

Το ζητούμενο που τίθενται για την περιοχή μελέτης και για τη συγκεκριμένη κατηγορία μονάδων παραγωγής, είναι να διερευνηθεί το εάν και κατά πόσο υφίστανται αυτές οι άτυπες, μη κανονικές δραστηριότητες και σε ποιο βαθμό αυτές έχουν επηρεάσει τη χωροθέτηση αυτών των μονάδων. Ερώτημα επίσης είναι εάν οι άτυπες αυτές μορφές εργασίας που ενδεχομένως θα εμφανιστούν λαμβάνονται υπόψη από τον ευρύτερο αστικό σχεδιασμό.

2.1 Ταυτότητα περιοχής μελέτης

Η περιοχή μελέτης της ερευνητικής εργασίας είναι η ευρύτερη περιοχή του Νέου Κόσμου, που ανήκει στο 2^ο Δημοτικό Διαμέρισμα του Δήμου Αθηνών. Βρίσκεται πολύ κοντά στο κέντρο της Αθήνας και έχει εύκολη πρόσβαση τόσο με το οδικό δίκτυο της περιοχής όσο και με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Περικλείεται από μεγάλους οδικούς άξονες όπως η Λεωφόρος Συγγρού, η Λεωφόρος Καλλιρρόης, η Λεωφόρος Ηλιουπόλεως, η οδός Ηλία Ηλιού και η οδός Λαγουμιτζή οι οποίες ανήκουν στο βασικό οδικό δίκτυο της Αθήνας. Επίσης έχουμε πολλές συλλεκτήριες οδούς όπως η οδός Φραντζή, η

² Ν. Βαΐου, Κ. Χατζημιχάλης, «*Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους πολωνούς στους αγρούς. ΠΟΛΕΙΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΤΥΠΗ ΕΡΓΑΣΙΑ*», Εκδόσεις Εξάντας, 1997.

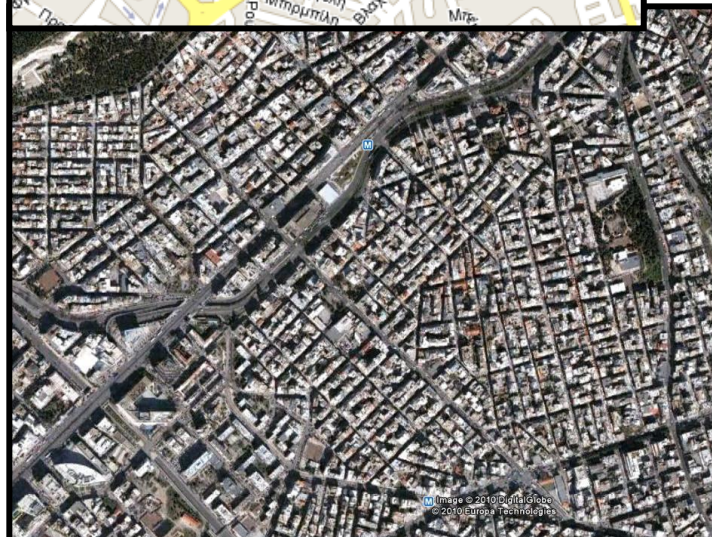
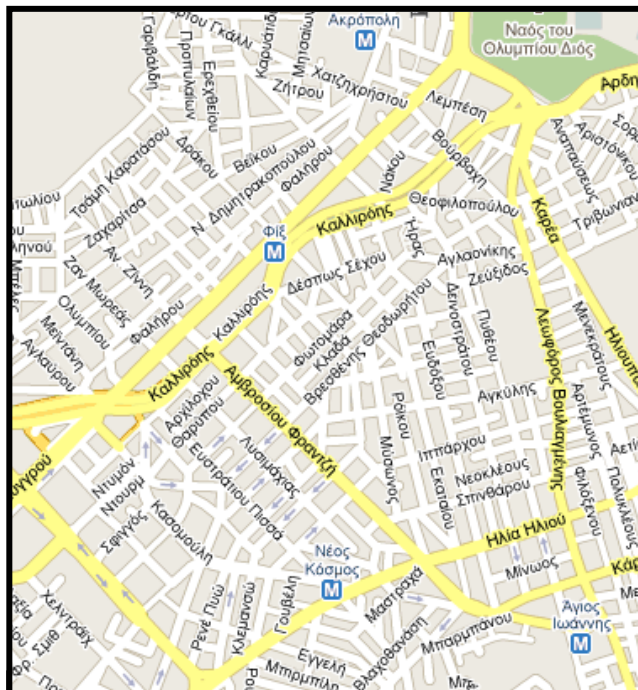
οδός Βρεσθένης, η οδός Δημητρακοπούλου και η οδός Βεΐκου στα όρια της περιοχής μελέτης.

Επίσης η περιοχή μελέτης εξυπηρετείται από σταθμούς μέσων μαζικής μεταφοράς όπως το μετρό (Συγγρού-Φιξ, Νέος Κόσμος, Άγιος Ιωάννης) και το τραμ (Βουλιαγμένης, Φιξ, Κασομούλη, Ν. Κόσμος) αλλά και λεωφορεία προς το κέντρο της πόλης και τα νότια προάστια.

Εικ. 1-2: Περιοχή μελέτης εργασίας.

Διακρίνεται το βασικό οδικό δίκτυο και οι σταθμοί ΜΜΜ που συνδέουν την περιοχή με το κέντρο της πόλης.

Πηγή: <http://maps.google.com/>

2.2 Χρήσεις γης περιοχής μελέτης

Η κυρίαρχη χρήση της περιοχής μελέτης είναι αυτή της κατοικίας και όλη η περιοχή χαρακτηρίζεται ως περιοχή Γενικής Κατοικίας. Παρόλα αυτά υπάρχει ένας σημαντικός σε σχέση με τις υπόλοιπες επαγγελματικές χρήσεις, αριθμός μεταποιητικών και κατασκευαστικών – επισκευαστικών μονάδων

(496 μονάδες)³. Οι μονάδες αυτές όπως και τα κτίρια με αμιγή χρήση μεταποίησης, είναι διάσπαρτες σε όλη την περιοχή, χωρίς ιδιαίτερη συγκέντρωση. Το μεγαλύτερο ποσοστό χρήσεων μεταποίησης συγκεντρώνεται στα ισόγεια των κτιρίων και λιγότερο στα υπόγεια. Η πλειοψηφία των μονάδων μεταποίησης είναι συνεργεία αυτοκινήτων (περισσότερες από τις μισές, 268 μονάδες) στη συνέχεια έρχονται οι βιοτεχνίες επίπλων και ενδυμάτων (70 μονάδες).

Η χρήση του εμπορίου αποτελεί την πρώτη σημαντική επαγγελματική χρήση στην περιοχή μελέτης. Το μεγαλύτερο μέρος των χρήσεων σε αυτή την κατηγορία επικεντρώνεται στα ισόγεια. Όσο αφορά την κλασική κατανομή του εμπορίου, η συντριπτική πλειοψηφία είναι οι χρήσεις λιανικού εμπορίου και πολύ μικρό ποσοστό είναι οι χρήσεις χονδρικού εμπορίου. Στις χρήσεις λιανικού εμπορίου, υπερτερούν εκείνες οι χρήσεις οι σχετικές με το εμπόριο αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, ανταλλακτικών αυτοκινήτων και λιπαντικών. Σε μικρότερο ποσοστό εμφανίζονται οι χρήσεις εμπορίου οι σχετικές με την ένδυση και υπόδηση (62 χρήσεις). Στις χρήσεις χονδρικού εμπορίου υπερτερεί το εμπόριο μηχανημάτων και σιδηρικών, ακολουθεί το εμπόριο ένδυσης – υπόδησης (5 χρήσεις).

Στην μελέτη του Δήμου Αθηνών δεν καταγράφονται αναλυτικά οι μεταποιητικές μονάδες ανά κατηγορία και είδος μεταποίησης. Δίνεται εντούτοις ένας κατάλογος των χρήσεων που θεωρούνται επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης (επιτρέπονται μόνο εφόσον η εγκατεστημένη ισχύς δεν υπερβαίνει τους 15 HP και 50 KW). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και οι εξής: α) Ραπτική ανδρικών εξωτερικών ενδυμάτων, β) Ραπτική γυναικείων και παιδικών εξωτερικών ενδυμάτων, γ) Ραπτική ενδυμάτων εξ αδιάβροχων υφασμάτων πλαστικών και εκ δέρματος, δ) Ραπτική ειδικών εξωτερικών ενδυμάτων, ε) Ραπτική εσωρούχων, στ) Ραπτική πανικών οικιακής χρήσης.

Η εγκατάσταση των παραπάνω χρήσεων επιτρέπεται σχεδόν σε όλη την περιοχή μελέτης μαζί με άλλες στο σύνολο 47 χρήσεις με τον ίδιο χαρακτηρισμό και σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως Γενικής Κατοικίας και σε περιοχές που χαρακτηρίζονται Τοπικά Κέντρα. (Αρτοποιία, Ζαχαροπλαστεία, έπιπλα, Υποδήματα, Εκτυπώσεις, Τυπογραφεία, Επισκευές μηχανημάτων, Οπτικά, Ωρολογοποιία, Βαφεία, Καθαρισμός Ρούχων, Επισκευές αυτοκινήτων, μοτοσυκλετών, ποδηλάτων). Η μελέτη προσπαθεί να δώσει μια λύση στο πρόβλημα με τις χρήσεις τις σχετικές με τα αυτοκίνητα (συνεργεία, ανταλλακτικά ΙΧ) τις οποίες συγκεντρώνει σε ορισμένα Ο.Τ.

3.1 Επιχειρήσεις ραπτικής και επιδιόρθωσης ρούχων

Εφόσον δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία για τις μονάδες ραπτικής και επιδιόρθωσης ρούχων από τη μελέτη του Δήμου Αθηνών, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία και από το παρατηρητήριο του ΕΟΜΜΕΧ (Ελληνικός Οργανισμός Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων) χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της επιτόπιας έρευνας των μονάδων αυτών.

Αποτυπώθηκαν 16 επιχειρήσεις επιδιόρθωσης ενδυμάτων οι 7 από τις οποίες βρέθηκαν καταχωρημένες και στο Χρυσό Οδηγό στην κατηγορία: Μοδίστρες και Επιδιορθώσεις Ενδυμάτων. Οι 5 από αυτές τις επιχειρήσεις

³ Δήμος Αθηναίων, Διεύθυνση Σχεδίου Πόλεως, Τμήμα Πολεοδομικών Μελετών: «Πολεοδομική Μελέτη Αναβάθμισης των γειτονιών Καλλιρρόης, Δουργούτι, Νέος Κόσμος, Λόφος Λαμπράκη, Στέρνα», Οκτώβριος 2002, Αθήνα.

ήταν τελείως κλειστές και είχαν ενοικιαστήριο ή πωλητήριο ή ήταν απλά κατεβασμένα ρολά και δεν είχαν καθόλου εξοπλισμό εντός του χώρου. Οι 2 από αυτές είχαν μόλις κλείσει καθώς είχαν εντός του χώρου μηχανήματα και πρώτες ύλες. 1 εξ αυτών μάλιστα ήταν ταυτόχρονα ραφτάδικο και βιοτεχνία.

5 από τις επιχειρήσεις αρνήθηκαν να δώσουν συνέντευξη λόγω φόρτου εργασίας (1 μάλιστα είχε παραγγελία για ένα γάμο) ή λόγω φόβου προς ερωτήσεις από αγνώστους, είτε διότι ήταν κλειστά την ώρα της έρευνας (μια περίπτωση).

Από τις 11 επιχειρήσεις που βρίσκονταν σε λειτουργία μόνο δύο βρίσκονταν σε υπόγειο ενώ οι υπόλοιπες σε ισόγειο χώρο. Καμία από αυτές δεν δέσμευε θέση στάθμευσης στην είσοδο της και όλες είναι επιχειρήσεις λίγων τετραγωνικών μέτρων. Σε όλες τις επιχειρήσεις εργάζεται ένα άτομο (γυναίκα) η οποία είναι και ιδιοκτήτρια της επιχείρησης. Μόνος σε μια περίπτωση εργάζονταν δύο άτομα, εκ των οποίων η μια ράφτρα και η άλλη βρισκόταν σε θέση γραφείου (atelier).

Εικ.

3:

Αποτύπωση των 16 επιχειρήσεων ραπτικής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων της περιοχής μελέτης. 5 βρέθηκαν κλειστές.

Πηγή: Επεξεργασμένη φωτογραφία από <http://maps.google.com/>

3.2 Συνεντεύξεις με τις εργαζόμενες

6 από τις επιχειρήσεις έδωσαν συνέντευξη με την μορφή υποβολής ερωτήσεων, αλλά ενίοτε και ελεύθερης συζήτησης. Τα κοινά χαρακτηριστικά αυτών των επιχειρήσεων παρουσιάζονται παρακάτω.

Όλες έχουν μια γυναίκα εργαζόμενη η οποία είναι και η ιδιοκτήτρια της επιχείρησης και όλες πληρώνουν ενοίκιο για των επαγγελματικό τους χώρο. Όλες οι γυναίκες, εκτός από μία περίπτωση, είναι κάτοικοι της περιοχής του Νέου Κόσμου και μάλιστα για αρκετά χρόνια. Οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι ανοικτές λιγότερο από 10 χρόνια (άλλες είναι 5 χρόνια άλλες 7 χρόνια). Εξαιρέση αποτελεί η κα Β... η οποία δήλωσε ότι εργάζεται στον ίδιο χώρο για 23 χρόνια και για άλλα 13 εργαζόταν στον ακριβώς απέναντι επαγγελματικό χώρο. Οι επιχειρήσεις είναι ανοικτές στο τυπικό ωράριο καταστημάτων

Η πελατεία των επιχειρήσεων προέρχεται αφενός από την περιοχή του Νέου Κόσμου αλλά σχεδόν όλες (εκτός από μια) δήλωσαν ότι έχουν τακτικούς πελάτες από άλλες περιοχές (Νέα Σμύρνη, Φάληρο, Γλυφάδα κ.α.). Η κα Ε... δήλωσε ότι συνεργάζεται με δυο σχεδιαστές μόδας. Όλες δήλωσαν ότι έχουν σταθερή πελατεία η οποία τις γνωρίζει και τις εμπιστεύεται για τη δουλειά τους και πως οι παλαιοί πελάτες φέρνουν νέους πελάτες (συγγενείς και φίλοι).

Όλες οι γυναίκες ασχολούνται με την επιδιόρθωση ενδυμάτων (ανδρικών, γυναικείων, παιδικών) και σε λίγες περιπτώσεις αναλαμβάνουν και μεγαλύτερες παραγγελίες. Δεν αναλαμβάνουν εργασία από βιοτεχνίες αλλά μόνο από μεμονωμένους πελάτες.

Ο τρόπος πληρωμής γίνεται με το κομμάτι και ανάλογα το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας, της ποιότητας του ενδύματος και της ποσότητας των ενδυμάτων. Οι τιμές για την ίδια εργασία είναι σε γενικές γραμμές οι ίδιες στις επιχειρήσεις των επιδιορθώσεων. Επίσης οι πελάτες μετακινούνται προς τη μονάδα για την εξυπηρέτηση τους τόσο κατά την παράδοση όσο και κατά την παραλαβή του προϊόντος προς επιδιόρθωση.

Όσον αφορά τις πρώτες ύλες και τα υλικά παραγωγής αυτά αγοράζονται από γειτονικές περιοχές της περιοχής μελέτης, όπως η Καλλιθέα, η Δάφνη, ο Άγιος Ιωάννης και το κέντρο της Αθήνας. Για όλες τις γυναίκες η μετακίνηση προς τις αγορές γίνεται με ιδιωτικό μέσο μετακίνησης (μόνες ή με συγγενικό πρόσωπο). Σε ορισμένες περιπτώσεις επίσης οι ίδιοι οι πελάτες φέρνουν κάποιο υλικό προς επεξεργασία (πχ φερμουάρ).

Σε όλες τις επιχειρήσεις (εκτός από μια) υπάρχει επιγραφή στη είσοδο με τα στοιχεία του μαγαζιού. Παραδείγματα επιγραφών: «ΜΕΤΑΠΟΗΣΕΙΣ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ-ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΤΥΠΟΥ», «ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΡΑΦΗΣ-ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ-ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ», «ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΑΛΑΙΑ-ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ».

Όλες οι γυναίκες (εκτός από μια) βρίσκονταν εν ώρα εργασίας κατά τη στιγμή της έρευνας και στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρχε πελάτης (και περισσότεροι από ένας) εντός της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της επίσκεψης ή της συνέντευξης. Οι πελάτες έδειχναν εξοικειωμένοι με το χώρο και σε ορισμένες περιπτώσεις έμοιαζαν να είναι κάτι παραπάνω από πελάτες.

Γενικά συμπεράσματα συνεντεύξεων...

Οι επιχειρήσεις επιδιόρθωσης ενδυμάτων και ραπτικής του Νέου Κόσμου δεν αποτελούν αντικείμενο μόνο της τοπικής οικονομίας της περιοχής μελέτης αλλά επηρεάζουν και τις οικονομίες των γειτονικών περιοχών από τις οποίες προέρχεται η πελατεία αλλά και οι πρώτες ύλες των επιχειρήσεων.

Όσον αφορά τις διάφορες μετακινήσεις και ροές πληθυσμού που δημιουργούνται λόγω των επιχειρήσεων αυτών πρόκειται για παλινδρομικές μετακινήσεις των πελατών από τις περιοχές κατοικίες τους προς το Νέο Κόσμο αλλά και για τις μετακινήσεις των γυναικών προς τις γειτονικές αγορές για αγορά πρώτων υλών. Ευνοϊκή συγκυρία η γεωγραφική θέση της περιοχής και η εύκολη προσπελασιμότητα της.

Εικ. 3:

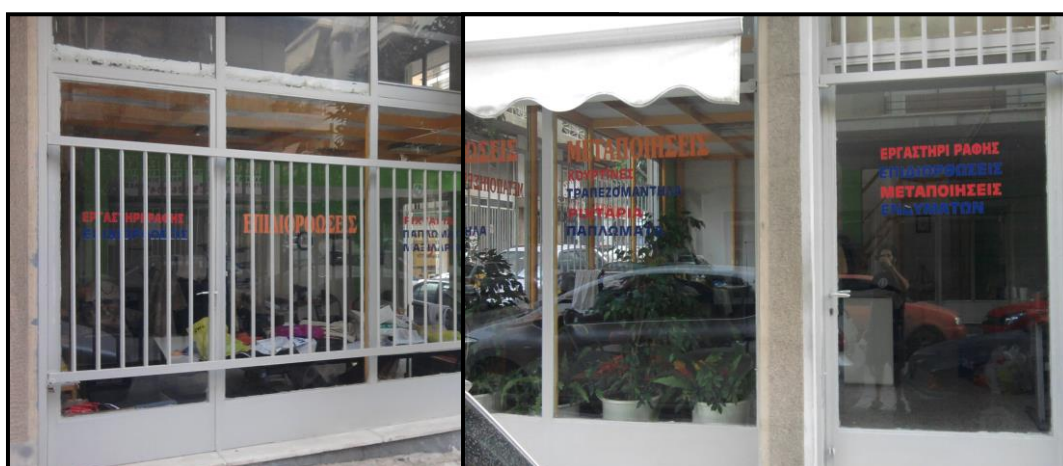
Αποτύπωση των 16 επιχειρήσεων ραπτικής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων της περιοχής μελέτης. Διαπιστώνουμε την εύκολη πρόσβαση σε αυτές από γειτονικές περιοχές, πράγμα που διευκολύνει τις μετακινήσεις των πελατών, και τη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση της περιοχής, πράγμα που διευκολύνει τις μετακινήσεις των εργαζόμενων γυναικών προς τις περιοχές αγοράς πρώτων υλών (Άγιος Ιωάννης, Δάφνη κα).

Πηγή: Επεξεργασμένη φωτογραφία από <http://maps.google.com/>

3.3 Φωτογραφική απεικόνιση επιχειρήσεων ραπτικής

Εικ. 4,5,6: Αλεικόνιση των επιχειρήσεων ραπτικής και επιδιόρθωσης ρούχων

που συμμετείχαν στην έρευνα με τη μορφή συνεντεύξεων.
 Πηγή: Προσωπικές φωτογραφίες

Εικ.

7,8,9,10,11: Απεικόνιση των επιχειρήσεων ραπτικής και επιδιόρθωσης ρούχων που συμμετείχαν στην έρευνα με τη μορφή συνεντεύξεων. Όλες οι επιχειρήσεις είναι ισόγειες, λίγων τετραγωνικών μέτρων και εργάζεται ένα άτομο, που είναι και η ιδιοκτήτρια της επιχείρησης.

Πηγή: Προσωπικές φωτογραφίες

Εικ. Απεικόνιση των ραπτικής ρούχων έρευνα με τη μορφή

Διακρίνονται αυτές που έχουν κλείσει οριστικά και όσες βρέθηκαν κλειστές κατά τη διάρκεια της έρευνας.

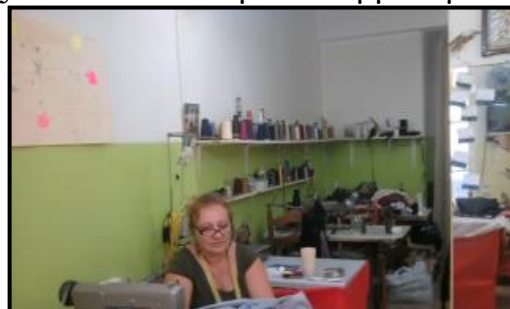
Πηγή: Προσωπικές φωτογραφίες

12,13,14,15,16,17: επιχειρήσεων επιδιόρθωσης συμμετείχαν στην συνεντεύξων.

3.4 Ελεύθερη συζήτηση με τις εργαζόμενες

Ύστερα από το πέρας της τυπικής μορφής των συνεντεύξεων με τη διαδικασία των συγκεκριμένων ερωτήσεων, ακολούθησε σε ορισμένες περιπτώσεις ελεύθερη συζήτηση με τις γυναίκες εργαζόμενες στις επιχειρήσεις ραπτικής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων. Από τις συζητήσεις αυτές παρουσιάζονται παρακάτω τα κυριότερα στοιχεία που προέκυψαν.

Οι περισσότερες από τις γυναίκες που έχουν τώρα στο όνομά τους ή σε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους μια από αυτές τις επιχειρήσεις για αρκετά χρόνια και πριν ανοίξουν το μαγαζί εργάζονταν στο σπίτι με το κομμάτι με τη μέθοδο του φασόν. Σε αυτή την παλαιότερη κατάσταση εργασίας τους έπαιρναν δουλειά από βιοτεχνίες με έτοιμα ενδύματα ή συνεργάζονταν με μικρές επιχειρήσεις όπως αυτή που διαθέτουν σήμερα αυτές αμειβόμενες με ένα μικρό ποσοστό επί της παραχθείσας

Εικ. 18: Ελεύθερη συζήτηση με εργαζόμενες μετά το πέρας των συνεντεύξεων

εργασίας. Η εργασία φασόν δηλώνουν ότι

έχει μειωθεί σε σχέση με το παρελθόν διότι οι βιοτεχνίες δεν πληρώνουν πλέον ό

«παλαιότερα για ένα παντελόνι έδιναν, οι βιοτεχνίες, 5 ευρώ ενώ τώρα δίνουν μόνο 2 με 3 ευρώ». Επίσης πολλές από τις επιχειρήσεις αυτές βρίσκουν πλέον πολύ πιο φθηνά εργατικά χέρια και εν γένει κόστη παραγωγής σε γειτονικές, κυρίως βαλκανικές χώρες.

Οι ίδιες δηλώνουν πως αυτές δεν συνεργάζονται με άλλες γυναίκες που δουλεύουν φασόν στο σπίτι, διότι δεν τις εμπιστεύονται ότι θα τους κάνουν σωστή δουλειά. Μάλιστα η κα Ε... δήλωσε: «μια φορά μόνο συνεργάστηκα με μία γυναίκα που έραβε στο σπίτι, αλλά για να ελέγξω τη δουλειά της τις έδωσα ρούχα από την οικογένειά μου και κράτησα τα στοιχεία της για να πάω εγώ από το σπίτι της να τα πάρω».

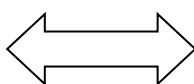
Αντίθετα δηλώνουν πως γνωρίζουν άλλες γυναίκες οι οποίες έχουν σήμερα επιχείρηση επιδιόρθωσης και ραφής, οι οποίες χρησιμοποιούν άλλες γυναίκες που εργάζονται στο σπίτι ως φασονίστριες. Οι τελευταίες είναι διατεθειμένες να αναλάβουν μια δουλειά ανεξαρτήτου πληρωμής αρκεί να πάρουν εν τέλει τη δουλειά. βέβαια αμειβονται με ένα πολύ μικρό ποσοστό επί της τιμής που κοστίζει στον πελάτη η παρεχόμενη υπηρεσία.

Η εργασία φασόν επομένως υφίσταται ακόμη στην περιοχή και το μόνο που έχει αλλάξει είναι τα υποκείμενα των εργασιακών σχέσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι παλιές φασονίστριες είναι αυτές που δίνουν δουλειά σε καινούργιες φασονίστριες, ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που έκαναν οι παλαιοί εργοδότες τους.

Επομένως οι σχέσεις και μορφές εργασίας που εμφανίζονται στις εν λόγω επιχειρήσεις δεν είναι πάντοτε μόνο αυτές που φαίνονται εκ πρώτης.

Στο τυπικό σύστημα παραγωγής και εργασίας έχουμε μόνο μια απευθείας σχέση μεταξύ των πελατών και των γυναικών εργαζομένων στα μαγαζιά με επιδιορθώσεις ενδυμάτων.

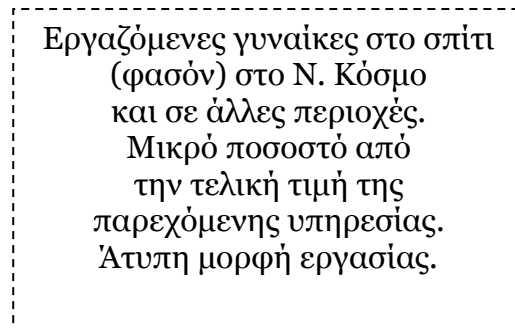
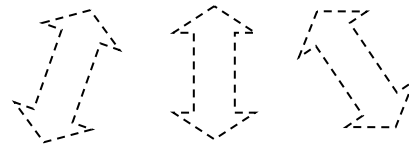
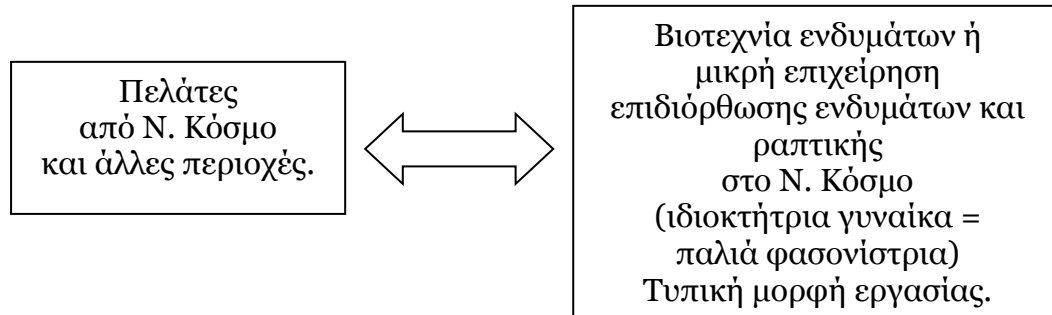
Πελάτες
από Ν. Κόσμο
και άλλες περιοχές.

Εργαζόμενη γυναίκα
στο μαγαζί στο Ν. Κόσμο.
Πληρωμή με το κομμάτι.
Τυπική εργασία.

Εικ. 19: Διαγραμματική απεικόνιση τυπικού συστήματος εργασίας

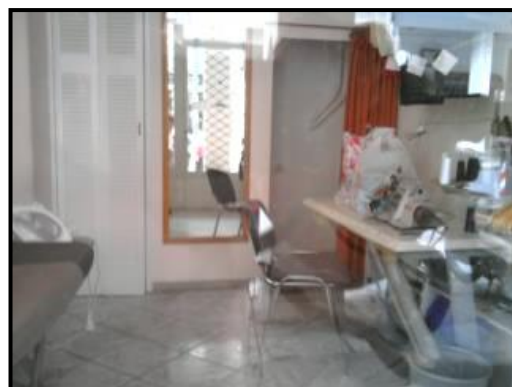
Στο μη τυπικό ή άτυπο σχήμα παραγωγής και εργασίας έχουμε την ύπαρξη περισσότερων σχέσεων εργασίας και παραγωγής με καταμερισμό της εργασίας αλλά και εμφάνιση μη τυπικών μορφών εργασίας.

Εικ 20.: Διαγραμματική απεικόνιση άτυπου συστήματος εργασίας

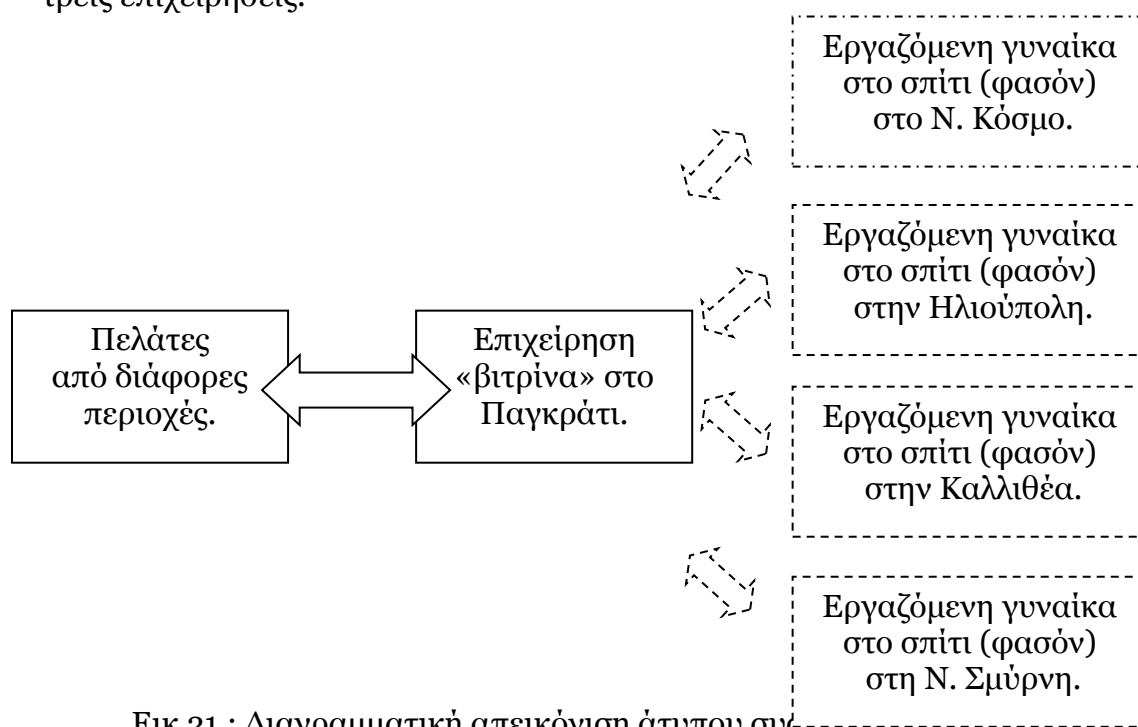
Στη ένα παράδειγμα της παραγωγής αυτό

γυναίκα. Οι γυναίκες στο 30% της και η επιχείρηση,

συνέχεια ακολουθεί άτυπης οργάνωσης και εργασίας όπως εξιστορήθηκε από συνεντευξιαζόμενη εργαζόμενες στο σπίτι αμείβονταν με εργασίας που πραγματοποιούσαν ένας ιδιοκτήτης

άσχετου επαγγέλματος, καρπωνόταν το υπόλοιπο 70% χωρίς να εργάζεται παρά μόνο για την είσπραξη και τις πρώτες ύλες. Στη συνέχεια άνοιξε άλλες τρεις επιχειρήσεις.

Εικ 21.: Διαγραμματική απεικόνιση άτυπου συστήματος εργασίας

Επίσης από τις δηλώσεις των γυναικών της έρευνας υπάρχει αρκετή δουλειά για όλα τα μαγαζιά, πολλές φορές διώχνουν και πελάτες λόγω φόρτου εργασίας για δύο συγκεκριμένους λόγους. Πρώτων διότι πολλοί πελάτες έρχονται να επιδιορθώσουν παλιά ρούχα, κουρτίνες και σεντόνια γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν καινούργια. Δεύτερον υπάρχει αύξηση των πελατών οι οποίοι αγοράζουν ρούχα από λαϊκές αγορές και καταστήματα με αμφιβόλου ποιότητας ρούχα (πχ προερχόμενα από κινεζική αγορά) και στη συνέχεια έρχονται στα μαγαζιά για επιδιόρθωση ή για αλλαγές (πχ πρόσθεση μανικιών).

Το τελευταίο επιβεβαιώνεται από τη ύπαρξη δύο εβδομαδιαίων λαϊκών αγορών στην περιοχή μελέτης, μια εκ των οποίων σε δρόμο όπου βρίσκονται 3 από τα μαγαζιά της έρευνας, αλλά και καταστήματα με κινέζικα ή χρησιμοποιημένα ρούχα. Αρκετές φορές κοστίζει εξίσου η αγορά και η επιδιόρθωση του ενδύματος (πχ 5 ευρώ).

Αντί επιλόγου...

Ο χώρος εργασίας των επιχειρήσεων ραφής και επιδιόρθωσης ενδυμάτων του Νέου Κόσμου αποτελεί κάτι παραπάνω από χώρο δουλειάς για τις εργαζόμενες γυναίκες αλλά και για την περιοχή στην οποία εντάσσονται. Τα μαγαζιά αποτελούν χώρο καθημερινότητας για τις γυναίκες διότι περνούν εκεί το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους καθώς μένουν εκεί όσο το μαγαζί είναι κλειστό, τόσο τα μεσημέρια όσο και πολλές φορές αργά το βράδυ, για να

προλάβουν να τελειώσουν. Χαρακτηριστικά η κυρία στην περιοχή και μένει μεσημέρια κάθε μέρα για πολλές φορές. Επίσης καθημερινής συνάντησης δραστηριοτήτων καθώς της οικογένειας, φίλες και γειτόνισσες της γυναίκας ιδιοκτήτριας της επιχείρησης περνώντας αρκετές στιγμές της ημέρας τους στο μαγαζί. Αναπτύσσονται επίσης καθημερινότητες και με τις γειτονικές εμπορικές χρήσεις (τα περισσότερα είναι σε εμπορικούς δρόμους της περιοχής).

την εργασία τους. Μ... η οποία δεν μένει αναγκαστικά τα να ην μετακινείται αποτελούν τόπους ανθρώπων

εκεί συναντώνται άτομα

Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις με τις γυναίκες εργαζόμενες και κυρίως από τις ελεύθερες συζητήσεις, οι άτυπες μορφές εργασίας συνεχίζουν να υφίστανται στην περιοχή όπως συνέβαινε για αρκετά χρόνια πριν. Η μελέτη της χωροθέτησης των μικρών αυτών μεταποιητικών μονάδων αγγίζει πολλές παραμέτρους τις οποίες ο επίσημος κρατικός σχεδιασμός όπως αποδείχθηκε δεν λαμβάνει υπόψη του. Πίσω από απλούς αριθμούς και ποσοστά της απλής αποτύπωσης της χρήσης γης, εμφανίζονται προσωπικές καθημερινότητες της περιοχής μελέτης αρκετών ετών οι οποίες είναι ένας συνδυασμός «τυπικών» και «άτυπων» εργασιακών μορφών.

Η παρούσα ερευνητική εργασία προσπάθησε να ανιχνεύσει καταστάσεις που εμφανίζονται πίσω από τις βιτρίνες των καταστημάτων ραφής και επιδιόρθωσης του Νέου Κόσμου. Δεν είχε στόχο να προτείνει λύση σε κάποιο από τα προβλήματα που αυτά παρουσιάζουν, ούτε να δείξει εργαλεία σχεδιασμού που να λαμβάνουν υπόψη αυτές τις μονάδες. Τελικά πιο σημαντικό ίσως είναι να κατανοήσουμε τις ιδιαιτερότητες που αυτά εμφανίζουν όσον αφορά τις εργασιακές μορφές και τις μεθόδους παραγωγής.

Ολοκληρώνοντας αυτή την ερευνητική εργασία παραθέτουμε δύο παραδείγματα από το εξωτερικό στα οποία γίνεται προσπάθεια να επιλυθούν εργασιακά προβλήματα εργαζόμενων γυναικών ραπτικής. Στην 1^η περίπτωση με ένα πρόγραμμα για τη δικτύωση μεταξύ μοδιστρών και σχεδιαστών μόδας στο Βερολίνο, CIMON (Clusterinitiative Mode und Nähen) Berlin-Neukölln, γίνεται προσπάθεια να αξιοποιηθεί η εργασία στο σπίτι γυναικών, ιδιαίτερα μεταναστριών, δικτυώνοντας αυτές με τους τοπικούς σχεδιαστές. Στη 2^η περίπτωση έχουμε τη παραδοσιακή βιοτεχνία ενδυμάτων Brukman η οποία καταλείφθηκε στις 18-12-2001 από τις 58 εργαζόμενες μοδίστρες στα πλαίσια των γενικευμένων καταλήψεων εργοστασίων στην Αργεντινή μετά την κρίση του 2001. Και στις δυο περιπτώσεις τα υποκείμενα της εργασίας, οποιαδήποτε μορφής, τίθενται στο προσκήνιο. Είτε με τη βοήθεια του σχεδιασμού (CIMON), είτε με διαδικασίες αυτοοργάνωσης (Brukman).

Εικ.22: Από το πρόγραμμα δικτύωσης μοδιστρών και σχεδιαστών μόδας στο Βερολίνο.
Πηγή: <http://www.inpolis.de>

Εικ.23: Το κατελημμένο εργοστάσιο 18 de Diciembre / Brukman
Πηγή: <http://www.revolutionvideo.org/brukman/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Δήμος Αθηναίων, Διεύθυνση Σχεδίου Πόλεως, Τμήμα Πολεοδομικών Μελετών: *«Πολεοδομική Μελέτη Αναβάθμισης των γειτονιών Καλλιρρόης, Δουργούτι, Νέος Κόσμος, Λόφος Λαμπράκη, Στέρνα»*, Οκτώβριος 2002, Αθήνα.
- Ν. Βαΐου, Κ. Χατζημιχάλης, *«Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους πολωνούς στους αγρούς. ΠΟΛΕΙΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΤΥΠΗ ΕΡΓΑΣΙΑ»*, Εκδόσεις Εξάντας, 1997.
- Π. Σαπουντζάκη, *«Μεταποιητική δραστηριότητα και αστικός χώρος. Μια εμπειρική έρευνα στο κέντρο της Αθήνας»*, Άρθρο στο περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα», τεύχος 45, Ιούνιος 1991.

Ιστοσελίδες

<http://www.inpolis.de>
<http://www.revolutionvideo.org/brukman/>
<http://maps.google.com/>